

ních zemí jakousi jednotnou základnu — nehledě k různostem místních výloh přepravních v jednotlivých zemích — proti platným cenám v zemi s měnou pokleslou. A je tudíž vyloučeno, že by domácí cena těchto statků mohla poklesnouti pod jednotnou cenu ve všech ostatních zemích platnou, zejména i v zemích s měnou zlatou, a tím je nepřímě i řečeno, že zlepšení měny nad měnu zlatou je i s této stránky těžko myslitelno.

Kterak postupovati dále při nápravě měny u nás?

O volbě postupu při nápravě měny rozhoduje jednak zřetel na důsledky její na poměry národohospodářské země a soukromohospodářské poměry jejích příslušníků, jednak důsledky na finance státu.

Víme, že křivdy, způsobené jednotlivcům poruchou měny se namnoze vůbec napravití nedají, poněvadž peníze i peněžní pohledávky, jež poklesem kupní síly peněz nejvíce trpěly, přešly namnoze dávno již do jiných rukou, a rovněž u peněžních důchodů: úroků a mezd, bylo by velmi nesnadno napravovati škody v minulosti, tehdejšími jich poživatelům způsobené.

Postup, který se v tomto směru dříve volival, že se totiž při formální devalvaci peněz trvajících pohledávky přepočítávaly na novou měnu dle směnné hodnoty peněz v době vzniku pohledávek a stanovil se tímto způsobem přepočtení poměr jich na novou měnu, je velmi nedokonalý a vyvolává téměř vždy jen nové křivdy; mimo to spletitý vývoj úvěrového hospodářství v novější době ještě více postup ten ztížil. Zato pochodí stát se svého stanoviska soukromohospodářského při formální devalvaci peněz dobře; nemusí vůbec již vraceti výpůjčku, kterou si byl výdajem ryze úvěrových papírových peněz opatřil. Ale ovšem tento jeho prospěch je jen nepřímý, poněvadž by si byl potřebnou úhradu na výdaje, které emisí papírových peněz platil, opatřil zajisté jinak, totiž daněmi, a je tu tedy spíše rozhodující okolností zřetel na příslušníky státní, kterým řešením se břemeno spravedlivě roz-

neobyčejně vzrostl, kdežto dovoz a vůbec styk s cizinou jako všude byl velmi obmezen, byla po švédských devisách velmi silná poptávka. Zákaz dovozu zlata dán byl proto, aby se nenahrnuo do Švédska zbytečně mnoho peněz, byť i peněz zlatých, i aby se zboží do Švédska dovážené o řečený kursovní zisk Švédsku zlevnilo. — Naopak může zlatá měna poklesnouti pod dosavadní paritu. Kdyby se totiž těžební náklady zlata vytvořily vlivem drahotních poměrů tak, že by se nedala nyníější tržní cena zlata již držeti a musila ji Anglie, jež je v této věci směrodatnou, zvýšiti, pak by kupní síla dosavadní jednice měnné byla představována menším množstvím zlata a měly by býti tudíž obíhající zlaté peníze přeraženy na mince poměrně o tento rozdíl lehčí.

vrhne, zda emisemi papírových peněz, aneb daněmi, pokud ovšem by tak veliké břemeno daňové bylo možno najednou na příslušníky státní vůbec uvaliti.

Při nápravě měny reálné, jež se provádí hlavně přeměnou zatímních výpůjček, vydájem papírových peněz na občanstvu vynucených, na výpůjčky trvalejší, zúrokované a po případě umořované, musí stát z daní a jinakých příjmů uhrazovati potřebné roční částky na tyto úroky a úmory. Jest tedy tento způsob nápravy měny pro něho nákladnější a závisí na daných poměrech národohospodářských země a finančních poměrech státu, může-li se stát k němu odhodlati, zda totiž je naděje, že by se vydané dílčí dlužní úpisy státní za smesitelný emisní kurs a při nepřehnaném úroku buď ve státě samotném nebo i v cizině odbyly, a zda jest možno uhraditi z řádných příjmů státních potřebné částky na jejich úrok a případný úmor. U výpůjčky z ciziny padá také v úvahu, zda bude možno udržeti rovnováhu platební bilance proti cizině a nezapadala by země čím dál hlouběji do dluhů.

Soukromohospodářské újmy, jednotlivcům převýdajem papírových peněz učiněné, napraví se reálnou nápravou méně uspokojivě, poněvadž nynější držitelé peněz, kteří úpisy koupí a dostávají na ně úrok a po případě získávají i složovací prémii, nejsou tíž, kteří druhdy poklesem kupní síly peněz utrpěli škod. Též záleží mnoho na tom, jak rozvrhla se na poplatníky státní břemena daňová, těmito výpůjčkami vzniklá.

Také národohospodářské škody, které převýdaj papírových peněz zaviňují, nedají se nápravou měny shladiti. Pokud totiž obyvatelstvo utrpělo úhony jako celek tím, že si musilo ukládati za nastalé drahoty ve spotřebě újmy, dají se sotva pozdějším návratem normálních cen úhony ty napraviti.

Totéž jest při poruchách ve výrobě a podnikání vzniklých zdražením mezd a surovin z ciziny kupovaných a při přesunech ve vývozu a dovozu ve styku s cizinou, ať by byla náprava měny způsobena návratem k pravidelným cenám skutečně, to jest návratem i číselně zhruba k cenám bývalým, jako při nápravě měny reálné, nebo ať nové ceny jsou sice číselně vyjádřeny čísly vyššími než bývaly, ale vzájemný poměr je již tak úrovnán a k množství obíhajících peněz tak přizpůsoben, že jde tu jen o změnu formálnou, jako jest při pokleslé měně ustálené, anebo konečně ať tato pokleslá ustálená úroveň byla přepočítána na měnu novou, o jednici vyšší a na té zajištěna. Ostatně největší škody způsobuje právě kolísání cen a kursu měny a jejich pohyb, a plodí nápravy měny, jež vyvolávají zpětně jejich posuny, než se poměry ujasní a ustálí, v této příčině nové zmatky a nové škody. Tím hůře, vyvolávají-li se takové pohyby zbytečně, jako bývá při nápravě měny formálním snížením peněžní jednice na novou úroveň a určí se poměr skládací nesprávný.

V tom je tudíž třeba míti jasno, že bez vad není vůbec žádné

nápravy měny, a jde tedy spíše o to, vybrati nápravu podle daných okolností aspoň poměrně méně nedobrou a hlavně provésti ji pokud možná hladce, bez velikých převratů a skoků cenových a kursových. Pro který způsob se tedy rozhodnouti u nás?

Vezměme všechny druhy náprav pořadem.

Reálná náprava, ať již náprava u přirovnání s měnou dřívější jen částečná, anebo náprava úplná na bývalou úroveň, nebo dokonce i zlepšení či přepočtení její pak na měnu vyšší, na příklad frankovou, předpokládá, že budeme moci dávkou ze jmění, daněmi a vnitřní výpůjčkou opatřiti tolik prostředků, abychom mohli nadbytečné peníze tímto způsobem vzíti z oběhu, i že budeme moci řádnými příjmy státními uhrazovati potřebný náklad úrokový a úmorový všech výpůjček, jež na nás z dřívějších dob připadnou, i zmíněných výpůjček nových. Dalším jejím předpokladem jest, kdyby šlo vskutku až o přechod k měně zlaté, že si budeme moci opatřiti výpůjčkou v cizině potřebné zlato na zajištění nové měny, poněvadž domácí zlato a cizí valuty zde se nalézající nestačí. Konečně předpokládá reálná náprava jako každá úprava měny, i kdyby šlo jen o ustálení pokleslé měny na nové této její úrovni, aby stát měl platební bilanci trvaleji aktivnou, aby stačil přebytkem vývozu zboží nad dovoz zboží a jinakými příjmy z ciziny uhrazovati do ciziny úroky a ostatní nutné platy do ciziny.

O našem Československém státě můžeme doufati, že všechny tyto příznivé podmínky pro reálnou nápravu měny v budoucnu míti bude, ale pokud se všechny poměry neujasní a nemáme po ruce určitých dat, přece jen je třeba jednati opatrně. Také rozhárané ceny na trhu domácím, neustálený kurs měny v cizině a vzájemná neshoda obou těchto ukazatelů kupní síly peněz nedopouštějí, aby se učinilo rozhodnutí konečné o tom, oč jest nutno měnu napravití a oč ji pak dále zvýšiti, budeme-li chtíti přejíti k měně frankové.

Proto mohou míti nyní podnikané kroky zatím jen povahu příprav, jež zůstávají volnou cestu pro rozhodnutí o dalším postupu a o volbě způsobu konečné nápravy měny. Prvým nezbytným přípravným krokem bylo osamostatnění měny československé od měn ostatních států na půdě bývalého Rakousko-Uherska vzniklých a zjištění, kolik peněz v našem státě obíhá.

Také záloha jedné a půl miliardy korun, kterou si stát od bank vyžádal, dále zadržení při okolkování polovice obíhajících peněz, mimo malé částky do 250 korun, a zachycení polovice vkladů a pohledávek na účtech u peněžních ústavů, jsou vše jen kroky přípravné, od nichž nikdo nečekej nějaký účinek na ceny domácího trhu a trvalejší vliv na kurs měny v cizině. Těmito opatřeními zachytí se jen přebytké peníze, v prvých dvou případech přímo, v dalších případech nepřímo, to jest peníze, jež leží u jednotlivců a u bank ladem, a prospěje se jich zadržením úpravě měny jen nepřímo, totiž že nebudou moci tyto mrtvé peníze rušiti vlastní

akci úpravy měny, až na ni dojde. Ale není též vyloučeno, že bude musiti stát po případě část těchto zadržovaných peněz a kapitálů uvolniti, až se začne hospodářský život vpravovati do pravidelných kolejí a začne se za nynějších vysokých cen stavěti a vyráběti, zboží nakupovati; vždyť nevíme, kolik z thesaurovaných a u peněžních ústavů uložených peněz bude podle dnešních poměrů cenových vskutku přebytečných.*)

Však již samo ustanovení, aby se zachytila polovice peněz a pohledávek ukazuje, že nejde o vlastní opatření měnopolitické, neboť tak hrubým loktem se v těchto věcech měřiti nedá. Bylo právě chybou náprav měny staršího slohu, že rozhodly se často podle příznaků velmi povrchních a nespolehlivých pro určitý poměr skládací, velmi hrubě odhadnutý a chtěly jej násilně všemu hospodářskému životu naříditi a vše mu podříditi. Zapomínalo se při tom, že hospodářský život jde svým chodem vpřed a nedá se uměle nebo násilně vměstnati do nějakého násejku. Opačná cesta se musí voliti: oběh peněz musí se řídit podle stavu a potřeb hospodářského života, a je potřebí k tomu velmi jemné ukazatele, aby se tato potřeba vycítila.

A kteří jsou tito ukazatelé? Jsou to domácí ceny zboží a kurs měny v cizině a sazba úroková.

Podle cen zboží jest však si velmi těžko učiniti správný obraz o tom, oč kupní síla peněz poklesla a kterak by měl býti oběh peněz snížen, aby nastaly poměry pravidelné. Jsou totiž ceny zboží příliš roztržštěny, podléhají jednotlivě u různých druhů zboží i nárazům s druhé strany, nestejným vlivům nabídky a poptávky a nedá se ani z průměrného jich vzestupu proti bývalé úrovni činiti důsledek o poklesu cen, poněvadž se i celkové hospodářské poměry mění a mají vliv na vývoj kupní síly peněz. Mimo to jsou ceny zboží nejen u nás, ale i ve Francii a také jinde tak mimořádně nepravidelné, že tak hned nebude možno mluvit o jejich „přirozené úrovni“.

Ostatně za pravidelných poměrů jsou nebo měly by býti ceny zboží v souladu s kursem měny v cizině, a u kursu měny dočkáme se asi dříve vyjasnění a rychlejšího opadu a aspoň poměrného ustálení než u cen zboží. Odtud bude tedy třeba vyjítí, ale ovšem ne v tom smyslu, že bychom chtěli působiti nějak uměle na příznivější vývoj kursu měny. Toto počínání bylo by, jak jsme viděli, málo platno, pokud by ceny zboží nenásledovaly tohoto příznivějšího vývoje kursu měny, a to je málo pravděpodobno, spíše dá se jakýmsi vedlejším tlakem, zvýšenou nabídkou zboží z ciziny opatřeného působiti na ceny

*) Tyto zálohové peníze, i když jsou mezi lidem a u peněžních ústavů, zastávají spíše úlohu peněz výpomocných; jsou ve vztahu spíše k sazbě úrokové než k cenám. Někdy zvrhne se dokonce i stahování peněz působivých, takže místo aby se uplatnilo poklesem cen, přesune se a vybíjí se jeho vliv pouhým vzestupem sazby úrokové.

zboží, aby se přizpůsobily úrovni měnové, jsou-li k ní v poměru nepřiměřeném. Ale kurs měny, vyjádřený cenou cizozemských peněz v penězích domácích, může být východiskem při reálné nápravě měny v tom směru, že mohou se dosavadní domácí peníze z oběhu stahovati. Tím se souběžně s poněhlým jeho vzestupem zlepšuje měna sice jednostranně, ale poněvadž výkupní kurs není založen na nějakém umělém poměru, není uměle vytvořen nebo diktován, nýbrž je vytvořen samočinně skutečnými danými poměry, stojíme při tomto postupu na základně mnohem pevnější a správnější, než když se volí pro stahování papírových peněz z oběhu při reálné nápravě postup jiný, ať již sazbe úrokové přizpůsobený, o němž se dále zmíníme, nebo prostým vybíráním daní, při němž se na dočasný pohyb kupní síly peněz vůbec nemá zřetele a přijímají se peníze stále v téže hodnotě i za doby jejího poklesu i jejího vzestupu.

Při výkupu papírových peněz z oběhu v denním kurse je však za neustálených poměrů mynějších nutným předpokladem, aby byly poruce zlaté peníze dosavadní měny, po případě zlaté peníze cizí, za něž by se buď výkup vskutku dál a dávaly se zlaté peníze tudíž do oběhu, anebo aby se vydávaly do oběhu bankovky, které by bylo možno za zlaté peníze domácí nebo za bankovky země s měnou zlatou směňovati, ať již volně nebo za určitých výhrad.*) A má-li se zlato udržeti v oběhu anebo udržeti volná směnitelnost bankovek nebo aspoň směnitelnost domácích bankovek za zlato nebo za cizí bankovky anebo devisy vůbec pro platy do ciziny, je arcí dalším předpokladem, jak víme, aby země měla platební bilanci aktivnou, ať už z vlastní práce, anebo aspoň dočasně po úvěrové výpomoci z ciziny. Jsou-li tyto předpoklady

*) V této věci pochybeho bylo při provádění patentu z 26. února 1910, kterým se stal poslední pokus reálné nápravy měny, než přikročeno k zákonné formálně devalvací papírových peněz patentem z 20. února 1911, vyhlášeným 15. března 1911. Bylo sice prve jmenovaným patentem nařízeno, že se mají „bankocetle“ vzít z oběhu a vyměnití skupováním podle kursu za nové papírové peníze („šajny“), volně za stříbrné peníze směnitelné; ale poněvadž nebyl dostatečný fond stříbrných peněz pohotově, když se mělo s vydáváním směnných listů počítati a nebyla tudíž výměna jejich za kov zaručena, a kromě toho byl obmezen úhrn bankovek, které měly být za směnné listy skoupeny, nejvýš na třetinu úhrného jich obíhajících množství a poněvadž konečně směnné listy neměly ani nucený oběh, selhal patent nadobro a na vydání směnných listů tentokrát ještě vůbec nedošlo. — Ohlásí-li se směna pokleslých papírových peněz od pozdější vzdálenější lhůty, jako se stalo v Unii americké zákonem z r. 1875, jímž nařízena směna státovek „greenbacks“ od 1. ledna 1879, pak kapitalisté především zadrželi u sebe peníze, jichž oběh nepotřebuje, poněvadž ceny dosud nepodražily tak, aby všech vydaných papírových peněz bylo pro ovládnutí obchodu třeba; kapitalisté považují je za papíry ukládací, jejichž výnos úrokový je dán klesající srážkou úrokovou, kterou nutno při nich počítati, jak blíží se den výplaty v plném nominale. Má-li ustanovená nová jednice, za níž se obíhající papírové peníze budou směňovati, vyšší směnnou hodnotu než obíhající papírové peníze, tedy má-li se tímto způsobem provésti reál-

dány, pak je nejlépe svěřiti výměnu papírových peněz dosavadních zvláštní státní konversní pokladně, jež pak podle stavu kursu měny na trhu ohlašuje vždy předem, zač bude směnovati papírové peníze za zlato a devisy a naopak. Tento postup má totiž tu výhodu, že se jím zamezuje zbytečné menší kolísání kursu měny, ježto nikdo, kdo potřebuje provésti plat do ciziny, nebude platiti za devisy více než zač mu je poskytne konversní pokladna a nebude tudíž moci ani kurs měny v cizině pod úroveň konversní pokladnou stanovenou poklesnutí a směrem dolů značněji kolísati. Pokud se zlato nepouští do domácího oběhu, stahují se papírové peníze z oběhu cestou přes cizinu. Chce-li se tam totiž záznam domácí měny zlepšiti, musí se skupovati nabízené tam domácí papírové peníze, jež se tam z zlepšených kursů vyvázejí.

Zlepšování měny provádí se ve všech uvedených případech tedy po stupních, a může na kterémkoli takovémto stupni na delší dobu utkvěti, po případě může kterýkoliv takovýto stupeň býti zvolen za mincovní paritu nové jednice měnné a nově vydaných zlatých peněz nové měny. Než se přikročí k takovéto trvalé upravě nové měny, má země v podstatě paralelní zlatou měnu cizí, u nás by to asi byla měna franková, v Argentině a Indii to byla měna anglická.*)

Za pravidelných poměrů peněžního oběhu jest sazba úroková, cedulovou bankou pro eskompt smének stanovená, dostatečným prostředkem, kterým se chrání ceny statků před hrubým kolísáním, z podnětů se strany peněz vycházejících. Vzrostle-li totiž z nějakého přirozeného podnětu poptávka na trhu zboží,

na náprava měny, a bude tudíž na příklad obsahovati nová jednice více zlata než odpovídá nynějšímu poměru cen zboží na domácím trhu, stanovených v dosavadních penězích papírových, a na trzích v cizině,lepší se kurs měny o tolik, aby odpovídal nynější diskontované ceně ustanovené příští jednice. Poněvadž nově ustanovená příští jednice má větší kupní hodnotu než peníze obsahující, budou jednotlivci papírové peníze zdržovati, ježto za ně budou později moci směniti peníze hodnotnější; tím bude kupní síla peněz podražovati a ceny zboží budou klesati. Ale až se přiblíží lhůta pro směnu papírových peněz stanovená, musilo by se státi opatření, aby přebytečné peníze, dosud jako hodnoty ukládací chované, byly z oběhu vzaty nějakým finančním opatřením souběžným, nejlépe výpůjčkou; jinak by směnou za papírové peníze do oběhu dané peníze zlaté způsobily naráz záplavu peněz, a než by ceny přiměřeně podražovaly, ubíhaly by zlaté peníze do ciziny.

*) V Indii je kurs stříbrné rupie od r. 1893 ustálen na 16 pencích; podle tohoto přepočteného poměru směňuje mincovna zlato (libra sterlingu = 15 R.), přijímají se anglické zlaté peníze při placení daní a směňují se za papírové rupie. Od r. 1899 zavedena byla zlatá měna s anglickou jednicí měnnou sovereignem, ale zlaté mince se v Indii nerazí a zlata v oběhu téměř vůbec není. — V Argentině je od r. 1899 kurs papírových pesos ustálen tak, že 1 peso papírové = 0.44 frs. ve zlatě; v tomto poměru směňuje konversní pokladna zlato za papírové pesos, je tedy ažio zlata 127.27%. Pomýšlelo se svého času na zavedení měny zlaté s měnnou jednicí piastrem (= 2.20 fr.).

zvláště po průmyslových tovarech, hledí výrobci pokud možno využití této příležitosti a zrychlují a zvyšují výrobu pomocí úvěrových výpomocných peněz, hlavně eskomptem směnek u cedulové banky získaných. Ale zmiřující účinek tímto způsobem umožněné zvýšené výroby na ceny zboží dostavuje se obvyčejně opožděně a ceny obvyčejně přes zvýšenou výrobu podražují a výrobu dále pohánějí, až cedulová banka zabrzdí přívalu směnek zvýšením eskomptní sazby úrokové a vyvolá reakci. Ovšem, i účinek této brzdy výroby dostavuje se pozdě, když na trhu zboží jsou již zřejmy stopy nadvýroby a bylo by nastalo obmezení výroby samo sebou pro nedostatečný odbyt, ale přes to jest nesporno, že umožněný zprvu výdaj výpomocných papírových peněz i pozdější jeho ztěžování působí vlivem zmiřujícím na ceny a v prvním případě umožňuje vznik protitlaku proti podražení jich, v druhém případě připravuje trh na pokles cen.

Také v úvěrových stycích s cizinou působí sazba úroková za pravidelných dob vlivem vyrovnávajícím. Bývá totiž v zemích kapitálově slabších sazba úroková vyšší než v zemích druhých a tím se podněcuje příliv cizozemských kapitálů a podporuje se i v době, kdy země má platební bilanci pasivní, aspoň dočasné udržování platební rovnováhy ve styku s cizinou.

Ale v dobách značnějšího převýdaje peněz, jako jsou nyní u nás, ztrácí sazba úroková nadobro svůj vliv.

Poněvadž totiž soukromohospodářské podnikání úplně uvázlo, jest sazba úroková z vkladů u peněžních ústavů velmi nízká. V ústavech peněžních i u jednotlivců leží mnoho přebytečných a mrtvých peněz, jež se do oběhu nevžily, to jest jež nepůsobí v oběhu činně a nemají tudíž ani vlivu na ceny, nezpůsobily úplné přiměřené podražení cen, jaké by odpovídalo úplnému úhrnnému převýdaji peněz. Tyto zálohové mrtvé peníze nejen že ruší, jak bylo zmíněno, ozdravovací opatření měnová, jejichž účelem bylo snížit množství obíhajících peněz vlivných, ale znemožňují i přehled o stavu trhu peněžního a přiměřený vliv banky cedulové na sazbu úrokovou a tím i na podnikání a na ceny. Až se totiž u nás začne podnikati a bude poptávka po úvěrových kapitálech, potrvá jistě i pak poměrně dlouho, než se tyto mrtvé zásoby peněz vyčerpají a než dojde na pravidelné úvěrové podnikání využitkováním oběhových kapitálů jednotlivých podnikatelů, prostředkované eskomptem obch. směnek u cedulové banky, tedy úvěrové podnikání v širším rozpětí, než poskytují pohotové kapitály střadatelské.

Jde-li tedy o reálnou nápravu měny postupnou, se strany peněz vycházející, při níž chce stát peníze z oběhu vykupovati přeměnou jich v dobrovolnou domácí trvalejší výpůjčku, chybí mu právě v dobách pro nápravu měny nejdůležitějších vodítka a ukazatel, podle něhož by hlavně s počátku odhadl, kterou úrokovou sazbu pro výpůjčku voliti a kterým emisním kursem ji vydati. Při dalších výpůjčkách, jsou-li poměry peněžního trhu a úvěru aspoň zhruba

již ujasněny, může se řídití bursovním kursem dosud vydaných státních dlužních úpisů.*)

Reálnou postupnou nápravu měny jest však možno započítí i se strany opačné, na straně zboží. Stát by mohl totiž z opatřených úvěrů v cizině opatřiti nákupy zboží v cizině a doma je levněji obchodníkům předávati. Tím by se způsobil tlak na domácí ceny a zároveň by se rozprodejem zboží stahovaly papírové peníze z oběhu. Nejlépe se hodí za východisko tlaku na ceny produkty výroby prvotné, především potraviny, poněvadž ty tvoří jednak největší položku výdajovou příslušníků středních a dělnických vrstev, jednak je v nich složka mzdy a jiných přímých výrobních nákladů poměrně malá, takže pokles jejich cen umožňuje nominální snížení mezd i v oborech průmyslových a tím i zlevnění tovarů a všech jiných statků vůbec. Takovýmto způsobem by se měna napravovala výpůjčkou v cizině, a musily by se domácí státní dílčí dlužní úpisy za tím účelem vyvésti do ciziny.

Vadou tohoto způsobu reálné nápravy měny jest, že není při ní dána přesnější směrnice, kterou by se bylo možno řídití při rozhodování, kolik na tyto účely věnovati a kam až při stahování bankovek z oběhu jíti, i kdyby nakrásně se podařilo opatřiti výpůjčku v cizině dostatečné výše. Tlak na ceny potravin přenášel by se totiž jen ponenáhlu na ceny ostatních statků a umožňoval by jen ponenáhle a značně opožděné snižování mezd a služného a měl by tedy oběh papírových peněz také jen ponenáhlu se úžiti, kdežto rozprodejem plodin z ciziny dovezených by stát stáhl z oběhu peníze poměrně rychle. Bylo by tudíž třeba jakési opatrnosti, aby se dřívější přesyčení oběhu penězi nezvrátilo v tíseň peněžní. Také by tento způsob nebyl pro stát nijak levný, poněvadž i sebe menší sleva na zboží z ciziny dovážené znamená se zřetelem na značné obraty veliké finanční oběti.

Nejlevnější pro stát je nesporně náprava měny formálná, jen že každé takovéto narovnání s věřiteli znamená prohlášení insolvence státu. Toto prohlášení nemá pro držitele peněz dalšího věcného dosahu, poněvadž poklesem kupní síly peněz byla částečná nedobytnost jejich pohledávek vůči státu již vyjádřena, ba jde tu spíše o to, aby takového dalšího věcného účinku nemělo. Kdežto totiž u svrchu uvedených postupných reálných způsobů náprav měny bylo účelem uvéstí ceny v sestupný pohyb a spíše záleželo na tom, aby držitelé statků byli o tomto očekávaném pohybu cen zpraveni, aby se spíše nutili věcné statky odprodávati, naopak, prohlášení formálné devalvace nemá vyvolati pohyb cen, má se provéstí spíše neočekávaně, aby se nemohly prováděti různé obranné postupy proti chystané devalvací. Má-li se devalvací pře-

*) Výdaj záročitelných papírových „peněz“ se však nikde neosvědčil, ať měly nucený oběh, jako krátkodobé noty ve Spojených státech amerických v letech 1860. vydané, nebo neměly. Záročitelné noty nepovažuje totiž nikdo za peníze, nýbrž za ukládací papíry; a zdržuje je pro zisk na úrocích.

jíti zároveň k měně zlaté a nemá-li se vyvolati nový pohyb cen statků, jest nutným předpokladem, aby devalvační poměr vystihoval správně pokles kupní síly peněz a jest možno formálnou devalvací prováděti teprve pak, když se poměry cenové, převýdajem papírových peněz rozrušené, náležitě ujasnily a ustály.

Vyčká-li se vskutku tato doba, kdy ceny na domácím trhu jsou podle kursu měny v správném poměru k cenám v cizině, jsou paritní, a naopak měna vystihuje správně poměr cen na domácím trhu a na trhu v cizině, pak není ani třeba, jsou-li hospodářské a politické poměry i jinak již ustáleny, nově vydávané peníze nějak zabezpečovati zlatem, to jest, buď je vydávati jako peníze zlaté nebo jako směnitelné bankovky, pokud nejde vskutku zároveň o přechod k měně zlaté. V kterém poměru se tu vydají nové papírové peníze ke starým, jest úplně lhostejno, neboť nejde tu vlastně o nic jiného než o obdobnou změnu, jako když si někdo vyměňuje drobné peníze papírové za jednotky vyšší. Stál-li kilogram pšenice před formálnou devalvací 1 K, pak jest možno nové koruny vydati v kterémkoli poměru ke korunám bývalým, na příklad v poměru 1:2 nebo 1:5; v prvním případě bude kilogram pšenice státi v nových korunách $\frac{1}{2}$ K, v druhém případě $\frac{1}{5}$ K. Jak zřejmo, nedá se tu vlastně mluvit o nápravě měny, nýbrž jde tu o pouhé jiné číselné vyjádření dosavadních cen, tedy o věc úplně bezvýznamnou.

Na takovou devalvací je škoda nákladu na tisk nových papírových peněz způsobeného, pokud by snad se neměla dosavadní papírová měna znacionalisovati, jako by bylo u nás bývalo vhodno hned s počátku po státním převratu učiniti. Mluví-li se tudíž o formálné devalvací, míní se tím téměř vždy devalvace spojená zároveň s přechodem k měně zlaté. I u té je možno voliti poměr devalvační mezi dosavadními papírovými penězi a novou jednicí měnnou libovolný: od nynější naší pokleslé koruny bylo by možno přejíti naráz k franku nebo k shillingu; byl-li by v prvním případě správný poměr skládací, na příklad 1:4, byl by v druhém případě 1:4 \times 1'261*), t. j. 1:5'044, a podobně bylo by možno voliti kteroukoli jinou zlatou jednicí, jinde zavedenou, za základ nové měny nebo zvoliti jednici od jiných dosud platných jednic odlišnou.

Ale prvním a nezbytným předpokladem jest, aby byla správně vystižena kupní síla dosavadních pokleslých papírových peněz v poměru k zlatu, poněvadž přejde-li země k měně zlaté, přebírá zlato místo všech ostatních statků, jako statek nejhybnější a nejvhodnější, úlohu udavatele cen a vypořadatele cenové úrovně na trhu domácím a v cizině. Jde tedy v prvé řadě o to zjistiti, kolik zlata představuje dosavadní pokleslá jednice měnná, kolik zlata by musila obsahovati, kdyby se učinila základem měny zlaté. To však ne-

*) Libra sterlingů = 25'22155 franku, tedy 1 sh. = 1'261 fr.

znamená nic jiného, než podložiti platnou kupní sílu dosavadní papírové jednice, místo všemi jinými statky a jich cenami, zlatem. Poněvadž se dá zlato poměrně levně přepravovati ze země do země, zúží se zavedením zlaté jednice rozpětí domácí měny proti měnám v cizině, ustálí se poměr měn velmi dokonale, ale tím větší je také třeba opatrnosti se zřetelem na pohyblivost zlata, aby obsah jednice ve zlatě byl vystižen úplně přesně, to jest, aby cena zlata byla vystižena správně v dosavadních peněžích papírových a tím i v poměru k platným domácím cenám ostatních statků. My víme, že právě tyto ceny statků jsou v zemích s papírovou měnou základem kursu měny, ale přes to nedá se jich pro jejich rozpílenost a nesoustavnost užití jako podkladu pro výpočet poměru skládacího dosavadní jednice měnné a zjednodušení či snížení číselných údajů cen statků jako při devalvaci formálně bez přechodu k měně zlaté. Kdežto totiž při ní se spoléháme, že by různé statky převzaly postupně podle své hybnosti úlohu přepravitele hodnot ze země do země a tím udržovaly měnu, tu svěříme tuto funkci přímo zlatu. Z toho však neplyne, že by se musilo zlato vskutku také dáti do volného oběhu, nýbrž stačí, zabezpečiti jen pro případ nutné potřeby, že bude možno zlato za dosavadní papírové peníze ve zvoleném přepočtením poměru si opatřiti. Jde tedy hlavně a především o to, správně vystihnouti poměr platných cen domácího trhu k ceně zlata a tím zároveň vystihnouti cenu dosavadní měnové jednice ve zlatě. Dále jest nutno zlato si vskutku opatřiti, ať již se dá do volného oběhu nebo ne, aby v druhém případě aspoň pro potřebu zásilek do ciziny na úhradu schodku okamžité platební bilance bylo po ruce a mohla se měna udržeti na nově zvolené úrovni paritní v poměru k zlatým měnám v jiných zemích.

Uvolní-li se aspoň na čas tržebný a platební styk s cizinou, pak se nejlépe a správně ukáže poměr domácí měny k měnám cizím nejen nepřímo poměrem domácích cen zboží a cen zboží v cizině, ale zároveň i přímo v kursu měny na peněžním trhu. Pak jest vskutku možno ažio cizích zlatých peněz na domácím trhu vzítí za základ výpočtu, kterému množství zlata podle svého pokleslého stavu dosavadní jednice měnné odpovídá a která je její nová parita. Ale poněvadž tento paritní kurs třeba vyšetřiti velmi podrobně a bývá vyjádřen číslem velmi neskladným, jež se nehodí zároveň za poměr skládací při formálně devalvaci dosavadních papírových peněz na novou měnu, bývá nutno, pokud se má nápravou měny přejíti k jednici nové, vyšší, než jest pokleslá nynější úroveň dosavadní jednice měnné, aby se dosavadní papírové peníze vzaly z oběhu podle denního kursu a ne nějakým pevným poměrem skládacím.

Cesta jest tedy dvojitá. Buď se provede náprava měny na základě nynější pokleslé úrovně dosavadní jednice měnné a směňují se papírové peníze za peníze zlaté s odpovídajícím obsahem zlata

této pokleslé úrovni, nebo za nové směnitelné bankovky za pari; tu ceny zboží zůstanou tytéž, pokud ovšem obsah zlata nových peněz byl správně vystižen, ať se platí dosavadními penězi nebo penězi novými. Jest samozřejmo, že by se ani nemusily vydávat papírové peníze nové, a stačilo by, prohlásiti dosavadní papírové peníze za směnitelné, po případě je možno při výdaji nových peněz ve skutečnosti zněkolikanásobniti jednici měnnou pro praktickou potřebu, aby nebylo tolik papíru v oběhu a bylo možno platiti větší částky menším množstvím papíru. U nás na příklad bylo by možno prohlásiti ještě papírové dvacetikoruny za peníze urobné a považovati nóty teprve od padesátikoruny počínajíc za směnitelné bankovky; zároveň by se mohla padesátikoruna nazvati nějakým výrazným názvem novým, a byla by nejmenším, po případě jediným zlatým penízem vydaným.

Anebo provede se zároveň přechod k trvajícím měně jiné, na příklad frankové. Pak by se dosavadní papírové peníze stahovaly z oběhu podle kursu franku a nové peníze zlaté odpovídaly by přesně svým obsahem zlatým penězům měny frankové. Ale ceny zboží by se pak musily přizpůsobiti nové měně a mohlo by se přepočtu jich na novou měnu zneužítí na úkor obecnstva. Aby se tak nedělo, je s výhodou, aby nebyla nová měna zavedena naráz, a bylo tudíž dovoleno užívati v době přechodu buď měny bývalé nebo měny nové. Doporučovalo by se proto v tomto případě zavésti u nás zprvu frankovou měnu vedle dosavadní koruny československé jako měnu paralelnou, aniž by tedy vzájemná relace franku a koruny byla zákonně stanovena a každému bylo volno užívati měny té nebo oné. Tím by se jistě uvedly velmi rychle domácí ceny ve shodu s kursem měny v cizině i doma.

Takováto formálná náprava měny a přechod k měně zlaté jest pro stát poměrně nejlevnější. Hlavní náklad způsobí mu opatrování zlata z ciziny. Do oběhu se zlato za pravidelných poměrů asi snad nedostane; většinou spokojí se lidé tím, že si mohou papírové peníze směnit za zlato. Zlato bude žádáno hlavně jen pro platy do ciziny, když by se kurs devis utvářil nepříznivěji.*) Ale ovšem, tímto způsobem se úroveň měny nezvýšila, měna se kvantitativně nezlepšila, nýbrž jen ustálila.

Dá se však užítí tohoto postupu, čelícího v prvé řadě k ustálení

*) Ale při obmezovacích opatřeních pro výdaj zlata je třeba opatrnosti, aby nezbudila podezření a nedůvěru. Každým způsobem musí býti dostatečný kovový poklad pohotov, prve než se prohlásí směnitelnost papírových peněz. V této věci chybili při zamýšlené nápravě měny r. 1810, jak už svrchu bylo zmíněno. Mimo to stala se tenkrát chyba ustanovením, že jen tři pětiny obíhajících peněz papírových měly býti staženy za nové papírové peníze za stříbro směnitelné. Rovněž při nápravě měny r. 1811 stala se chyba tím, že byl ustanoven pro výměnu pokleslých bankovek za směnné listy poměr 1:5, ač 100 zl. stříbra se rovnalo 800 zl. v papírech a měl býti tudíž skládací poměr devalvační 1:8; proto také měly stříbrné peníze proti směnným listům hned v březnu r. 1811 kurs 167.

měny, také k postupnému zvýšení úrovně měny, to jest k postupné nápravě měny reálné, jak výše bylo již uvedeno. Nevydají se totiž na základě vyšetřené parity papírových peněz k penězům zlatým zatím nové zlaté peníze, nýbrž směňují se papírové peníze podle denního kursu, pokud je třeba, za zlaté mince cizozemské nebo za neražené zlato. A zatím se hledí vhodným způsobem oběh papírových peněz obmezití a na kurs jejich i jinak přímo působiti, aby se lepší. Tím přechází formální náprava měny v postupnou nápravu reálnou a může pak kdykoli dovršena býti přechodem k ustálené měně zlaté o nové jednici měnné.

Ještě méně nákladnou pro stát jest konečně reálná náprava měny samočinná. Při ní stát vůbec do záležitostí měnných přímo nezasahuje, a zůstává samotnému vývoji hospodářských poměrů: vzestupu a zrychlení výroby, zvýšené zaměstnanosti sil pracovních, zintenzivnění práce, zvýšeným a zrychleným obrátům tržby, aby vzrostla zároveň potřeba peněz a tím se dosud nadbytečné jich množství jaksi poněnáhu vstřebávalo, úroveň cenovou stlačovalo a úroveň měny zvyšovala. —

U nás nastoupili jsme cestu nápravy měny skutečné. Po okolkování bankovek od 10 K, v oblasti našeho státu obíhajících, při němž zároveň zadržena každému polovice peněz, pokud k okolkování předkládaný úhrn převyšoval 250 K, došlo na nucené hlášení peněžních vkladů, u peněžních ústavů uložených. I tu polovice vkladů „obstavena“. Oběma těmito opatřeními měl býti oběh bankovek zúžen již dříve, než bude možno uložiti dávku z majetku a vyměřiti daň z válečných zisků. Již před tím vypsal šice stát národní výpůjčku půl miliardy korun a přijal zálohu miliardy korun od bank, ale účelem těchto opatření bylo, aby si opatřil peněz na běžná vydání státní, a dostaly se tudíž peníze tímto způsobem státu předané z valné části asi opět do oběhu.

Kolik papírových peněz bylo v našem státě okolkováno a kolik jich bylo uvedenými opatřeními oběhu odňato, zatím nevíme. Na jedné straně se tvrdí, že množství obíhajících u nás bankovek není tak veliké, jak se čekalo, a že tu bylo již zřejmo při kontokorentní záloze, státem od bank vyžádané, kdežto na druhé straně se odhaduje úhrn okolkovaných bankovek v Československém státě na 8 miliard, což by bylo poměrně dosti. Tolik jest však jisto, že se zatím neukázaly nijaké důsledky zmenšeného oběhu peněz ani na trhu peněžním, ani na cenách zboží.

Že nemělo v dnešních poměrech zmíněné zadržetí části obíhajících peněz a závěra polovice vkladů nijakého vlivu na ceny, nikterak nepřekvapuje. Tímto způsobem byly téměř napořád zadrženy jen peníze „mrtvé“, přebytečné, jež jednotlivci i ústavy peněžní chovaly, nemajíce pro ně vhodného umístění. Takovéto nečinné peníze jsou pouhou zálohou, z níž se čerpá, hlavně když by oživil ruch podnikatelský. Odstranění těchto rezerv je spíše opatřením preventivním, aby nemohly tyto peníze později rušiti

účinků, až dojde dalšími opatřeními na zvyšování peněz vskutku v oběhu působivých, ceny spolutvořících. Mimo to pokud se vyplácenými mzdami za tělesnou práci, jakož i podporami nezaměstnaným vyplácejí částky nepřiměřeně vysoké a tvoří se tím stále nová a nová mimořádná kupní síla, jež je ochotna platit za zboží i ceny sebe vyšší a je příčinou jakési všeobecné marnotratnosti peněžní ve vrstvách nejširších, může sotva vynucené uskrovnění ve vydáních spotřebních ve vrstvách střadatelů a uschovatelů peněz vrstev středních míti nějaký účinek na ceny statků, se strany peněz vycházející. Konečně jsou i ceny statků tak nepoměrně vysoké a nepravidelné, že předstilují namnožé o mnoho pokles měny, a rozhodují o nich různé okolnosti vedlejší, neorganické, a jsou na ten čas nadobro přetřhány vztahy, jež mezi množstvím peněz v oběhu a cenami za pravidelných poměrů trvají. Tato převa je tím citelnější, že uvázlo nadobro téměř veškeré pravidelné podnikání a nejen že není poptávky po úvěrech, ale majitelé kapitálů nemožou ani svých vlastních prostředků využítkovati.

Nejprve musí býti veškerý hospodářský život uveden v pravidelný chod, musí znovu býti navázány pravidelné styky mezi penězi a ostatními statky, musí peníze zaujmouti opět svoji úlohu výhradného prostředkovatele směn, musí veškeré peníze a veškeré pohotové ostatní statky uvedeny býti v pravidelný oběh a to nejen uvnitř státu, ale i ve styku s cizinou, aby tím i tlak na ceny statků se strany jich nabídky mohl se uplatnit: pak teprve bude možno čekati, že snížení množství peněz obíhajících bude jeviti očekávaný účinek. Je to s penězi asi jako s nataženou strunou na hudebním nástroji: pokud struna není napiata, zkracování její délky není nic platno; náležitý zvuk počne vydávati teprve pak, když už je přibližně správně napiata. Vždyť za dnešních poměrů by snad mohly býti vzaty z oběhu ještě další miliardy peněz a ještě by se nejevily jejich nedostatky, přes to že jsou ceny statků neobyčejně vysoké, a nemělo by snížení oběhu peněz vlivu na ceny; neboť na zdolání směn statků v nynějším hospodářství, obmezujícím se na úzký obor téměř výhradně produktů výroby prvotné, stačí poměrně peněz málo, ježto se tu velmi rychle obracejí, přecházejí z ruky do ruky.

A čím více se pak každý z nás přičiní, aby za ostatních okolností týchž bylo potřebí onoho pevného kmenu peněz v oběhu více, ať již tak činí tím, že více peněz na čas jako podnikatel ve svém podnikání váže a obrací, nebo že pracuje námezdně a hledí intenzivní práci zasloužit více vydělati a tím více peněz do svého konsumního hospodářství strhuje: tím zároveň spolupůsobí na pozvednutí kupní síly peněz, na zlepšení valuty. Rovněž i na druhé straně každý z nás, kdo bude spolupůsobiti k tomu, aby polevila poptávka na straně ostatních statků, kdo bude v nynější době přechodu obmezovati svoji spotřebu, zvláště

spotřebu povahy přepychovější, přičiňuje se zároveň nepřímo o nápravu měny, předpokládáme-li, že tímto způsobem utvořené úspory se využítokují k novému podnikání. Nerozhoduje totiž o kupní síle peněz jen absolutné jich množství v oběhu a pevný poměr tohoto množství k danému množství ostatních statků, nýbrž i relativná, stále se měnící potřeba peněz. Není nemožno, že by množství peněz, dnes po učiněných opatřeních obmezovacích obíhajících, jež pro nynějšek je nyní stále ještě nesporně nadbytečné vysoké, mohlo býti v dobách náhlého rozvoje hospodářského života a rozumného národního hospodaření se zřetelem na platné vysoké ceny úplně poměrným přiměřené. Proto také není možno udati snad nějaký ani přibližný normální úhrn peněz, který v té neb oné zemi musí obíhati.*)

Je proto též dosti nesnadno říci, zda se doporučuje, aby stát v nynější době papírové peníze ještě dále z oběhu stahoval. Na ceny by to sotva mělo vliv, dokud nenastane volný obchod zbožím. Nejprve je třeba, abychom měli volný trh zboží doma i ve styku s cizinou a dopravovali se tímto způsobem přirozených cen, nynějším poměrům měnným správně odpovídajícím, i aby se vytvořil pravidelný valutový trh doma i ve styku s cizinou a nabyla opět svého práva a vlivu na pohyb kapitálů domácích i vůči cizině sazba úroková. Pak teprve bude možno spoléhati, že další opatření k reálnému zvýšení úrovně měny podniknutá zasáhnou vskutku do živého a budou mítí žádaný účinek.

Pak teprve budeme moci zároveň posouditi, až pokud může býti úroveň měny reálně zvýšena některými prostředky mimořádnými: dalším náhlejším zúžením oběhu papírových peněz dávkou majetkovou a vnitřní výpůjčkou, anebo pokud se spíše doporučuje postup ponenáhly, na rovnováze platební proti cizině založený, při němž se hledí ustálená úroveň kursová měny čas od času zlepšiti a na zvýšené nové úrovni držeti.

V obou případech těžisko trvalejšího zdaru vězí v tom, zda se přenese vliv zvýšené úrovně valutové poměrně rychle, hladce a úměrně na ceny statků, v prvé řadě na ceny potravin a vůbec produktů výroby prvotné, poněvadž ty jsou poměrně tomuto vlivu nejprístupnější, nemajíce v sobě příliš velikou složku mzdy, jako tovary průmyslové, u nichž je snížení cen za nynější organisova-

*) Z téhož důvodu se nikde neosvědčila úprava oběhu bankovek tak provedená, že se ustanoví nejvyšší přípustný úhrn neuhrazených bankovek, které se smějí vydati, jako je nařizováno aktou Peelovou Anglické bance nebo jako je v Rusku, nebo po případě že je ustanoven nejvyšší přípustný úhrn všech bankovek, uhrazených i neuhrazených, jež se smějí vydati, jako je zavedeno ve Francii. Musil totiž vždy v dobách kritických tento dovolený kontingent býti zvyšován, poněvadž hrozícím zastavením eskomptu směnek a výplat vkladů u bank nastal by mnohem větší rozvrat než nad pravidelný průměr zvýšeným oběhem bankovek.

nosti dělnictva dosti nesnadné právě se zřetelem na nemožnost, aby byly sníženy mzdy, pokud trvá dražota potravin.

Tím lépe tudíž, je-li možno spojití zlepšování měny tímto způsobem se strany peněz vedené zároveň s tlakem na ceny potravin a surovin s druhé strany, to jest, snese-li naše platební bilance, aby se zároveň větším dovozem těchto statků z ciziny zvýšila jejich nabídka na domácím trhu. Anebo přidruží-li se ke všem těmto prostředkům na jedné straně ještě samočinné vstřebávání peněz oběhem, podnícené zvýšenou činností podnikatelskou, a zvýší-li se na druhé straně hospodářnými metodami výrobními, vydatnějším využitkováním surovin a sil přírodních i práce lidské výsledky podnikatelské činnosti, a v hospodářstvech spotřebních pronikne šetrnost a poměrně se obmezuje poptávka, hlavně po statcích zbytných. Dozvuky této dobrovolné šetrnosti mají své nepřímé, dobré důsledky další: zahospodařené tímto způsobem kapitály střadatelské vyžadují samy o sobě širší podklad většího množství peněz, mají-li se jejich obraty ovládnouti. Mimo to umožňuje se výhradně jimi vybudovávání trvalých zařízení výrobních, obchodních i pozvolné spotřebě sloužících, jako: továren, drah, průplavů, obytných domů a j., a umožňuje se tak další nové rozšíření hospodářské činnosti národní. O tom ovšem nikdo z nás nemá nijakých přepjatých ilusí, že by se mohlo podařití těmito reálnými způsoby zvýšiti hodnotu naší měnné jednice na hodnotnou její úroveň před válkou, nebo snad až na úroveň franku. Ale i každý menší úspěch, i sebe menší knůček směrem vzhůru má veliký význam národohospodářský a stojí za to, se oň pokusiti. Ale ne snad proto, že vzestupem směnné hodnoty peněz by vzrostlo jmění národní, vždyť vzestup jejich směnné hodnoty znamená současný pokles směnné hodnoty ostatních věcných statků, nýbrž že reálný vzestup směnné hodnoty peněz je za těchto okolností spolehlivým ukazatelem zvýšené národní činnosti a práce, hlavní to podmínky národního rozvoje hospodářského.

Formální přechod od měny takovýmto způsobem ustálené a zlepšené k měně frankové je kdykoliv možný. Bylo by třeba opatřiti potřebné zlato jako záruku, že nově vydané frankové bankovky mohou býti směněny za zlato, kdyby bylo v krajním případě třeba, byť se snad tato směna pro vnitřní oběh ani nepřípouštěla, a pak stahovati dosavadní papírové peníze z oběhu podle kursu frankového, konversní pokladnou nebo cedulovou bankou čas od času podle poměrů trhu valutového stanoveného.

Otázka, již se tu nepřímo dotýkáme, zda jest pro nás s výhodou přecházeti k měně frankové, jest v podstatě rozhodnuta. Měna zlatá pronikla, jak známo, hlavně tím, že se pro ni svého času rozhodla hospodářsky silná Anglie, jež do nedávna peněžní trh světový výhradně ovládala. Tím byly nuceny ostatní státy, na peněžní a úvěrové styky s ní odkázané, chtěly-li se vyhnouti zbytečnému kolísání své měny a chtěly-li své poměry zjedno-

dušiti, přimknouti se v otázce měny k Anglii. A obdobné poměry jsou nyní u nás. My doufáme, že s Francií a ostatními zeměmi na jihu a jihovýchodě, jež mají frankovou měnu, budou naše styky nejživější. Tím je naše cesta dána, nehledě ani k důvodům dalším, že se pro nás nedoporučuje měna německá, marková, z příčin politických, třeba byla přibližně shodna s anglickou měnou shillingovou; ostatně zbytečně vysoká jednotka měnná má své známé nevýhody.

Nepodaří-li se nám však mimo očekávání uvedenými reálnými cestami podstatněji v dohledné době zlepšiti naši československou korunu, ničeho jsme neproměškali. Budeme moci i pak přejíti k měně frankové na základě pokleslé hodnoty naší koruny pouhou formálnou nápravou měny stahováním papírových korun z oběhu podle kursu, jako v případě svrchu zmíněného přechodu od částečné nápravy reálné k nápravě formální.

Jediné, čeho jsme se nadobro vzdali tímto poněkud náhlým postupem a svým vyčkávacím stanoviskem, jest náprava měny náhlou zákonnou devalvaci podle starších vzorů se všemi jejími důsledky: pevně ustanoveným poměrem redukčním; přepočtem starších pohledávek podle různých klíčů; nuceným zásahem státu v živobytí poměry státního zřízení přepočtem jejich důchodů na novou měnu, ať již v jejich prospěch nebo neprospěch, ač ceny potravin a ostatních potřeb se tímto způsobem nařizovati nedají a namoze jdou svou cestou dále; autokratickým přepočtem jmenovitě hodnoty státních dílčích dlužních úpisů na novou měnu a libovolným ustanovením úrokové sazby v nové měně*) a ostatními dalšími nesčetnými vadami a nespravedlivostmi. A že jsme se náhle násilně devalvace vzdali, věru, nemusíme litovati!

*) Podle finančního patentu z 20. února 1911 musily se od 15. března 1911 daně, platily-li se dosavadními bankovkami, platiti úhrnem pětinásobným. Arciž také stát platil služné a jiné výlohy správní buď pětinásobným úhrnem v bankovkách nebo pětinou tohoto úhrnu v listech směnných, jen že drahotné a všechny přídavky se přestaly vypláceti. Úrok ze státních dluhopisů byl snížen na polovici, ale byl vyplácen nadále v listech směnných, tedy byl podle jména vlastně zvýšen dvapůlkrát.